

BEGUNCI IN »ODMEVI«: EPISTEMOLOGIJA KONVENCIJ

Breda LUTHAR¹

COBISS 1.01

IZVLEČEK

Begunci in »Odmevi«: epistemologija konvencij

Avtorica v članku obravnava »begunsko problematiko« v oddaji Odmevi na slovenski javni televiziji. Zanima jo, kako konvencionalna naturalizirana pravila novinarske prakse in uprizarjanje nevtralizma kot sestavnega dela profesionalne samopredstave političnega novinarstva določajo obravnavo teme. V tem kontekstu analizira izbor »zunanjih« ali »prisvojenih« glasov v studijskih intervjujih v Odmevih ter diskurzivno umeščanje intervjuvancev v narativ oddaje. Ugotavlja, da a) selekcija in b) diskurzivna obravnavo gostov v studijskih intervjujih v Odmevih povzročata oz. omogočata zožanje razprave o »begunski problematiki« na polje legitimnih nasprotij, torej na tiste poglede, ki jih zastopa strankarska politika. S selekcijo in z obravnavo zunanjih glasov (gostov v studiu) se ustvarja t. i. mnenjski ali diskurzivni tunel, zaradi katerega prihaja do popolne simbolne marginalizacije vseh pogledov zunaj parlamentarnega mainstreama in njegovih interesov ter do obravnave »begunske problematike« kot sosledja pripetljajev.

KLJUČNE BESEDE: begunci, tv intervju, prisvojeni glasovi, nevtralizem, analiza konverzacije

ABSTRACT

Refugees and "Odmevi": The Epistemology of Conventions

In this article I investigate the representation of the "refugee problem" in the Odmevi current affairs program on Slovenian national TV. I aim to explore how conventional, naturalized codes and neutralism as a constitutive element of professional self-presentation in political journalism determined the treatment of the "refugee problem". In this context, I analyze the selection of external or "accessed" voices in the Odmevi studio interview, the discursive framing of interviewees and their placement into the show's narrative. The main findings are a) that the selection and b) the discursive treatment of studio guests in Odmevi's interviews caused or rather enabled the debate on the "refugee problem" to be narrowed to the sphere of legitimate controversy represented by partisan politics. The selection and treatment of accessed voices (interviewees and guests) created the so-called opinion or discursive tunnel, which consequently led to the complete symbolical marginalization of all views that fell outside the parliamentary mainstream and its interests, and hence to treating the problem as a mere sequence of events.

KEY WORDS: refugees, tv interview, neutralism, accessed voices, conversation analysis

¹ Dr. komunikologije, redna profesorica; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Kardeljeva pl. 5, SI-1000 Ljubljana; breda.luthar@fdv.uni-lj.si

UVOD: KONVENCIJE IN INDIVIDUALNOST

V članku se ukvarjam z *Odmevi*, politično pogovorno oddajo na slovenski javni televiziji. Posvečam se formalnim značilnostim žanra, nekaterim problematičnim profesionalnim konvencijam in predpostavkam, ki utemeljujejo žanrsko obliko, ter ideološkim učinkom te standardizirane televizijske forme, zlasti intervjujskim konvencijam. Žanrsko so *Odmevi* »aktualnopolitična« pogovorna oddaja na nacionalni televiziji, ki so jo v času analize izmenično vodili štirje redni voditelji (Bergant, Bobovnik, Gobec in Pesek). Oddaja je sestavljena iz novinarskih prispevkov/reportaž, pogovorov z gosti v studiu in uvodnega, povezovalnega in zaključnega teksta voditeljev.¹ Nacionalna televizija jo predvaja v najbolj gledanem času in ima pomembno vlogo v medijskem preoblikovanju zadev v probleme, torej v t. i. *agenda-setting* funkcijo ali 'funkcijo prednostnega tematiziranja'. Pri analizi se naslanjam na vzorec 41 oddaj v drugi četrtini leta 2015, torej v času »begunske krize« od začetka oktobra 2015 do januarja 2016, obdobju, ki so ga mediji poimenovali »prvi in drugi begunski val«. V analizo so vključene oddaje med 9. 10. in 22. 12. 2015, v času najbolj množičnega vstopanja beguncev v Evropo in Slovenijo po t. i. balkanski poti. Po madžarskem zaprtju meje z Avstrijo in s Hrvaško so prav vse oddaje *Odmevov* obravnavale begunsko problematiko.²

Sociologija, komunikologija in medijske študije obravnavajo novinarske in druge medijske žanre kot institucionalni proizvod in ne kot v prvi vrsti produkt individualne presoje in kompetence novinarja. Formalne žanrske značilnosti vsake televizijske oddaje, tipična kombinacija vizualnega in verbalnega ter način selekcije, uporaba in diskurzivno prisvajanje »zunanjih glasov« (gostov v studiu, intervjuvancev), hišni stil in širše profesionalne norme ter novinarski standardi, delovne rutine, tehnologija, organizacijski faktorji in širše medijsko okolje omejujejo vlogo individualnih voditeljev. Tudi kadar je npr. na televiziji oblika komunikacije konverzacijska in blizu vsakdanji govorici, ne smemo pozabiti, da gre za institucionalno govorico, ki je vedno tudi uprizarjana za zamišljeno občinstvo. Tudi ta analiza izhaja iz vprašanja, kakšno vlogo igrajo institucionalizirane ritualizirane prakse, ki so konvencionalni del uprizarjanja nevtralnosti v političnem novinarstvu, ki ga tu zastopa oddaja *Odmevi*. Izhodišče analize *Odmevov* je torej predpostavka voditeljeve zavezanosti formulacični standardni strukturi konkretne oddaje, ki je še naprej umeščena v širši epistemološki sistem medijskih konvencij in ritualov (gl. Ekström 2002).

Osredotočanje na ritualizirane konvencije, ki so del epistemologije žanra, in na ideološke učinke same novinarske konvencionalne oblike, ne pa na analizo ideološkega diskurza, je pri medijski obravnavi begunske problematike zlasti smiselno pri tistih formatih/žanrih/medijih, katerih profesionalna identiteta temelji na intenzivnem uprizarjanju objektivnosti ali nevtralizma s standardizirano kombinacijo institucionalnih in zunanjih

1 Opis oddaje na uradni strani RTV SLO pravi: »Odmevi vsak delavnik ob 22.00 ponudijo sveže večerne novice ter analize najpomembnejših dogodkov dneva. Ozadja dogodkov in pojavov, prikrite podrobnosti in nove plati vznemirljivih zgodb predstavljajo novinarji in izbrani gosti, ki jih izprašajo voditelji oddaje ali pa se soočijo med seboj ...« Glej <http://4d.rtv slo.si/oddaja/odmevi/66> (10. 9. 2016).

2 *Odmevi* so po podatkih AGB Nielsen v tem času dosegali 20- do 45-odstotni delež televizijskega občinstva in so bili druga najbolj gledana televizijska oddaja za serijo Usodno vino na POP TV (v tem obdobju predvajana med 21.30 in 22.30). Analiza temelji na transkriptih *Odmevov*, ki smo jih raziskovalci dobili od Urada vlade RS za komuniciranje.

oz. prisvojenih glasov, selekcije zunanjih govorcev in standardnih metaokvirov. Vendar pa, kot ugotavlja Hjelle Sjovaag (2013), medtem ko je novinarska profesionalna avtonomija bistveno omejena na politično, ekonomsko in organizacijsko raven proizvodnje novic, se lahko do določene mere izvaja na uredniški ravni ali na ravni dejanske prakse. Ideološki učinek žanra je sicer prevladujoče odvisen od ritualiziranih konvencij žanra, vendar pa se novinarjeva subjektiviteta in njegova »osebna ideologija« v oddaji lahko uveljavita z naslednjimi elementi: a) začetek oddaje z uporabo okvirov kot neizgovorjenih teorij o tem, kaj se v resnici dogaja, b) uokvirjanje poročila s »terena« (z državne meje, iz zbirnega centra v Srbiji, parlamenta, s tiskovne konference politične stranke itd.), c) selekcije in diskurzivne umestitve zunanjih glasov (intervjuvancev) v narativ oddaje, in d) z retoričnimi značilnostmi novinarjevega povezovalnega, uvodnega in zaključnega teksta.

Za pričujočo analizo so torej ključni analiza konvencionalnih oblik, njihov ideološki učinek in vprašanje dela štirih voditeljev v kontekstu navedenih omejitev. V tem kontekstu pa so najpomembnejši vprašanje selekcije t. i. »zunanjih« glasov v *Odmevih* ter njihova umestitev v simbolno hierarhijo s pomočjo konvencij intervjuvanja ter ideološki učinek te konvencionalne strategije na obravnavo begunske problematike. Konkretnje me zanimajo: a) interpretativna vloga voditeljev pri upravljanju konvencij, posebej v intervjujih z gosti v studiu, b) selekcija in vloga t. i. »zunanjih ali prisvojenih« glasov, c) način, kako so konvencionalna naturalizirana pravila in uprizarjanje nevtralizma kot konstitutivnega dela profesionalne samopredstave določala obravnavo »begunske problematike«, ter d) uokvirjenost begunske tematike oz. uporaba izhodiščne definicije situacije in metaokvirov, torej morebitno sistematično povezovanje problema z drugimi problemi (islamskim terorizmom, manihejsko borbo med slovensko desnico in levico, s trpljenjem slovenskega človeka med ekonomsko krizo ...).³

»ODMEVI« IN VLOGA »SPOSOJENIH« GLASOV – NEKAJ ŠTEVILK

Prepletanje različnih glasov (glasovi s terena, gostje v studiu, povezovanje voditelja itd.) je najpomembnejše sredstvo uprizarjanja objektivnosti in hkrati družbene osrednosti medijev (glej Couldry 2003). Na splošno način, na katerega intervju proizvaja védenje, konstituira osrednjo značilnost epistemologije novinarstva (gl. Heritage 2000; Ekström 2002). Ker gre za institucionalno komuniciranje, se vlogi novinarja, ki intervjuva, in intervjuvanca povezujeta s posebnimi pričakovanji, ki strukturirajo vedenje vsakega od njiju (o tem glej npr. Heritage, Greatbatch 1991; Heritage 1992; Heritage, Drew 2006; Tolson 2006; Montgomery 2010). Kot pravi Meikle (2013: 19), je vsak televizijski intervju »kompleksno razmerje avtoritete, v katerem institucionalni glas voditelja, ki vodi intervju, umesti prisvojeni glas intervjuvanca v okvir oddaje, pri čemer je cilj obeh strani v procesu intervjuja, da iz intervjuvanja izvlečeta še dodatno avtoriteto«. Zunanji glasovi so tako ključni strukturni element novinarskega uprizarjanja nevtralizma in s tem sredstvo potrjevanja

3 Kot primer analize medijskega diskurza o »begunski problematiki« v Sloveniji naj omenim npr. pragmatično tekstovno analizo javnega diskurza o »begunski problematiki« v času prihajanja pribežnikov pred bosansko vojno v Slovenijo (v Marjeta Doupona Horvat idr. 1998/2001) in poznejše analize medijatzacije beguncev ali imigrantskih delavcev, kot npr. Simona Zavratnik (2003), Mojca Pajnik (2007) ali Andreja Vezovnik (2015). Posebej o vlogi »zunanjih« glasov pri obravnavi migrantov v dnevnem tisku leta 2001 glej Ana Kralj (2008).

institucionalne legitimnosti novinarstva in konkretne institucije. Tako lahko ideološka protislovja v obravnavi begunske problematike ugotovljamo prav z analizo razmerja med zunanji in »institucionalnimi glasovi« (reporterji, voditelji).⁴

Zunanji glasovi v *Odmevih* so ob hkratnem zagotavljanju nevtralizma med ključnimi načini vnašanja pristranskosti v obravnavo »begunske problematike«. To velja tako za a) selekcijo zunanjih glasov kot tudi b) za diskurzivno umestitev »zunanjih glasov« v tekst oddaje med intervjujem ter za konkretno novinarjevo upravljanje konverzacije. Gre tako za institucionalne glasove (novinarje na terenu), katerih izjave so uporabljene v novinarski reportaži, ki je praviloma sestavni del *Odmevov*, kot tudi za glasove tistih, ki so kot gosti ali gostje vabljeni v studio in jih v narativ oddaje umesti voditelj. Tako si zunanje glasove (politikov, predstavnikov institucij, policistov, ekspertov ali navadnih ljudi s »terena«, kot so krajani na mejah, lastnik kampa v Beli krajini, prostovoljec, begunec ...) prisvojijo institucionalni govorniki (reporterji – novinarji, voditelji oddaje) in jih umestijo v diskurzivno logiko *Odmevov*. V tem poglavju se osredotočam na drugi tip uporabljenih »zunanjih glasov«, na selekcijo gostov in na intervjuje z gosti v studiu. Med prvimi in drugimi glasovi je namreč pomembna semiotična razlika, ki uvaja hierarhično razliko glede na mesto izjave – »teren« oz. mesto dogajanja (od parlamenta do meje s Hrvaško) na eni strani in televizijskim studiem na drugi. Pri izjavah/mnenju s terena se dopuščajo številni alternativni pogledi ali, bolje, različni občutki, vsaka izjava je po navadi umeščena med druge izjave kot en pogled med mogočimi pogledi oz. doživljanji situacije, zato so te izjave nižje na hierarhični lestvici in v oddaji v primerjavi z glasovi, ki lahko govorijo v studiu, diskurzivno diskreditirane.⁵

Že samo analiza selekcije »zunanjih glasov« v tromesečnem obdobju kaže na to, da je bila večina v studio vabljenih »zunanjih glasov« politikov parlamentarnih strank, političnih funkcionarjev in uradnikov, odgovornih za področja, ki so bila po mnenju novinarjev povezana z »begunsko problematiko«. To pomeni, da je bila neenakost v »distribuciji diskurzivnih resursev« (Hutchby 2006: 33) med različnimi pogledi na begunsko problematiko očitna že na ravni selekcije govorcev. Izjave »s terena« v *Odmevih* so sicer nekoliko bolj raznovrstne kot gostje v studiu, vendar kljub vsemu tudi v reportažah s terena (kamor spada tudi parlament) bistveno prevladujejo izjave politikov iz parlamentarnega nabora strank. To je toliko bolj presenetljivo zaradi nižjega hierarhičnega statusa izjav, ki imajo v semiotiki strukturi oddaje položaj mnenj med drugimi mnenji; tak nabor govorcev in izjav, vsaj načelno, v novinarski profesionalni ideologiji dopušča tudi »radikalna« stališča.

Medtem ko je bilo v tromesečnem obdobju več kot 110 izjav in studijskih nastopov politikov, je bilo v oddaji uporabljenih izjav ljudi zunaj mainstream politike manj kot dvajset, nekaj več kot deset pa je bilo izjav uradnih oseb (predstavnik Zveze slovenskih časnikov,

4 Tu se strinjam s Claymanom (1992), ki se, ko govorimo o televizijskem intervjuju, zavzema za uporabo pojma nevtralizem namesto nevtralnosti ali objektivnosti. Nevtralizem namreč po njegovem poudarja dejstvo, da novinarji, ki sprašujejo, dosežejo vtis nevtralnosti in dobijo status nevtralnega spraševalca preko vrste specializiranih diskurzivnih praks. To je v nasprotju z zdravorazumskim razumevanjem nevtralnosti kot značilnosti, ki je v samem spraševalcu – novinarju ali v značilnosti njegovega vedenja. Nevtralnost je torej družbeno organizirani, natančneje, interakcijsko organizirani fenomen, torej nekaj, kar oba, spraševalec in intervjuvanec, kot bomo videli, »delata skupaj«. Več o ideologiji objektivnosti v novinarski samopredstavi in praksi glej D. Jontes (2011).

5 Glej Fiskejevo znano analizo televizijskih poročil, še posebej del o vzpostavljanju hierarhije diskurzov kot taktiki semiotičnega in hkrati ideološkega obvladovanja v okviru novinarskega diskurza (2004).

direktor policije, Generalni konzul Jordanije, Vodja sektorja za organizirano kriminaliteto, pomočnik direktorja uniformirane policije, namestnica generalnega direktorja policije, predstavnik slovenske vojske, župani s terena ..).⁶ Zaradi večkratnega pojavljanja istih politikov v oddaji (kot gostje ali z izjavami v reportaži, večinoma iz parlamenta) je bila raznovrstnost političnih glasov majhna. Izjave ozkega nabora politikov so bile hkrati redno vključene v poročila o parlamentarnih razpravah, nekaterih, npr. Janeza Janše, redno ali pogosto (Šefic, SMC; Gorenak, SDS; Katič, SD; Janša, SDS; Pahor, SD; Cerar, SMC; Tonin, NSI; Novak, NSI; Godec, SDS; Bratušek, Zavezništvo; Mesec ZL; Grims, SDS). Po pogostosti oglašanja politikov iz posameznih strank glede »begunske problematike« je očitno, da je tematizacijsko funkcijo v teh treh mesecih odigrala stranka SDS, leвица (formalno v levice štejem ZL in SD) pa je bila v ponudbi alternativnih interpretacij in vizij begunske problematike praktično neslišna (ali pa, manj verjetno, neslišana). Kaj lahko iz te velike prevlade političnih in parapolitičnih glasov v oddaji sklepamo? In, nadalje, kako so bili ti glasovi diskurzivno umeščeni v *Odmeve*?

Že samo podatki o selekciji glasov (izjav) s terena kot pomembnem diskurzivnem elementu oddaje govorijo o tem, kako je bil metaokvir begunske problematike v *Odmevih* v resnici slovenski strankarski konflikt v mainstream politiki in kako se je pri obravnavi »begunske problematike« uveljavila rasistična in nacionalistična hegemonija. Konflikt okoli reševanja begunske problematike je torej samo konkretna podtema, na kateri se je ta konflikt uprizarjal. Še bolj izrazito se to kaže pri studijskih gostovanjih: v studio vabljeni govorci, ki jih gledalcem posreduje institucionalni (primarni) glas voditelja in ki imajo, kot sem že omenila, višji hierarhični položaj glede statusa resničnosti svojih izjav, so skoraj izključno politiki parlamentarnih strank, predvsem predstavniki vladajoče koalicije in opzijske SDS. Če sem nekoliko ohlapna – saj ni vedno lahko uvrstiti govorce v tabor koalicije ali opozicije – in uporabim kriterij politične, nestranskske afiliacije, lahko ugotovim, da je bilo iz koalicije v studiu šest politikov (nekateri seveda večkrat, kot npr. ministra Erjavec in Gyorkos Žnidar, drugi enkrat ali dvakrat, Cerar, Kozlovič, Matič, Vajgl), opzijskih obiskov v studiu pa je bilo pet (Zver, Janša, Rupel, Horvat, Boh Žibert), zunaj tega dvojčka pa še neodvisni poslanec Dobovišek. Strokovnjaki so bili v tem tromesečnem obdobju povabljeni sedemkrat: štirikrat geopolitični analitik/obramboslovec, enkrat strokovnjak za korporativne varnostne študije, enkrat mednarodni politolog in enkrat pravnik/borec za človekove pravice. Geopolitični analitik Klemen Grošel je bil tako v studiu štirikrat (16. 10., 2. 11., 10. 11., 19. 11.) in bi ga lahko šteli za hišnega eksperta, Denis Čaleta, predsednik sveta inštituta za korporativne varnostne študije enkrat (14. 11., oddajo je vodil Bergant), Zlatko Šabič, mednarodni politolog, profesor na FDV, prav tako enkrat (30. 8., oddajo je vodil Bobovnik), enkrat Matevž Krivic, dne 10. 12., oddajo je vodil Bergant. Gostovanje Matevža Krivica je tudi edini trenutek, ko je v oddajo vključen alternativni in kritični pogled na slovensko migrantsko politiko. Tega sta že po postavitvi ograje in ob samem koncu naše trimesečne analize predstavila Matevž Krivic, gost oddaje, in voditelj Bergant.

6 Sem ne štejem peščice izjav tujih politikov (hrvaških, avstrijskih, nemških, srbskih ter uradnikov Evropske unije), ki še povečujejo število političnih glasov.

UPRIZARJANJE NEVTRALIZMA IN INTERVJU V STUDIU

Ker ideologija nevtralizma v oddajah, kot so *Odmevi*, določa celoten produkcijski proces, je intervju osrednjega pomena za konstrukcijo pomena »begunskega problema«. Pri tem ne gre le za vprašanje selekcije »zunanjih glasov«, temveč tudi za njihovo diskurzivno prisvojitvev. Hartley in Fiske v svojem klasičnem tekstu televizijskih študij (Hartley, Fiske 1978; Hartley 2007) oblikujeta tri žanrske kategorije novičarskega intervjuja, ki so hkrati tudi tri različne diskurzivne strategije: *vox pop* vprašanje za navadne ljudi, ki jih sprašujejo po njihovih emocijah in osebnem izkustvu, vprašanje za politično in drugo elito, zastavljeno kot pritisk nanje v domnevno dobro občinstva, ter vprašanje za vabljene eksperte. Torej »kako se počutite vprašanja ...« za navadne ljudi, »... toda gotovo bi lahko pričakovali vprašanja ...« za politike in »... ali ni ...« vprašanja za strokovnjake. Montgomery pa v svoji konverzijski analizi televizijskega intervjuja (2010: 110–111) razlikuje štiri ključne generične tipe intervjujev, tako da Hartleyevi kategorizaciji doda še kategorijo »kolegialnega« intervju in tako predlaga kategorizacijo na štiri diskurzivne strategije: izkustveni intervju, odgovornostni intervju, ekspertni intervju in intervju s korespondentom, reporterjem, torej t. i. kolegialni ali afiliacijski intervju (glej tudi Harman 2004). Večino televizijskih intervjujev je mogoče neproblematično uvrstiti v eno od kategorij, obstaja pa seveda vrsta intervjujev mešane narave, ali pa se med samim razgovorom intervju ene vrste spremeni v intervju druge vrste.

Ta kategorizacija za mojo analizo ni pomembna, ker so ti intervjujski tipi del standardiziranih institucionalnih konvencij, hkrati pa predstavlja vsak zase poseben diskurzivni režim, ki ključno prispeva k statusu intervjuvanca, novinarja ter medijske institucije, pa tudi k avtoriteti in h kredibilnosti izjav intervjuvanca ter k percepciji bližine teh izjav o resničnosti. Status sodelujočih intervjuvancev je namreč lahko redefiniran samo s premikom, preusmeritvijo diskurzivne prakse. Intervju je torej v okviru nevtralistične norme način opredeljevanja brez opredelitve in je v tem smislu lahko vedno strateško uporabljen. Ena od konvencionalnih strategij v novinarskem intervjuju s politiki, s katero se uprizarja nevtralizem, je t. i. »premik osnove«. ⁷ To se zgodi, ko novinar v intervjuvanje vnese mnenje, stališče, toda hkrati ohranja nevtralistično držo. Konkretno se to zgodi tako, da izraženo mnenje pripiše nekomu drugemu (Podatki kažejo drugače, gospod minister ...; Toda kot meni opozicijska SDS ...; Večina Slovencev ima občutek ...; Nekateri strokovnjaki so prepričani ...; Dr. Grošelj je opozoril ... itd.). Premik osnove je torej strategija, ki omogoča novinarju, da s tem, ko izjavo pripiše drugemu, v diskusijo vtihotapi svoja stališča. ⁸

S tem ko novinar pripiše stališče, mnenje, občutke, izjavo ipd. nekomu drugemu, lahko vzpostavi distanco med seboj in jasno izraženim mnenjem. Novinar je tako le animator, ne pa tudi avtor stališča. Nasploh trditev, ki jo novinarji pripisujejo neki kolektiviteti (slovenskim ljudem, slovenskim davkoplačevalcem itd.) in jo uporabijo za spremembo

7 V angleščini *shift of footing*. Koncept je v izhodišču Goffmanov (1981) in temu v *Predstavljanju sebe ...* (1959/2014) še reče 'distanca vlog'. Pozneje so koncept razvijali znotraj konverzijske analize, posebej konverzacije, ki se dogaja v kontekstu institucij in se torej na različne načine ujema z institucionalno ideologijo – npr. v medicini, medijih, šoli, korporativnem okolju itd. – tako pri predstavnikih teh institucij kot njihovih »klientih« (glej npr. avtorje, kot so Garfinkel, Sacks, Drew in Heritage, Greatbach, Jucker, Montgomery, Hutchby, Scannell itd.).

8 To so sicer res lahko strateško namerne strategije, toda v principu jih moramo razumeti kot institucionalni diskurz in (problematičen) kulturni referenčni okvir novinarske prakse.

»osnove«, implicira vsestransko popularnost tega mnenja in je zdravorazumsko tudi dokaz faktičnosti izrečenega mnenja, na katerega se sklicuje novinar. To strategijo v *Odmevih* zlasti pogosto uporablja voditelj Bobovnik, ki s tem, ko sprašuje »v dobro gledalcev«, hkrati retorično ustvarja zavezništvo z zamišljenim občinstvom. S »spremembo osnove« novinar podeli glas »drugi strani« kontroverzne zadeve tako, da uravnoteži mnenja intervjuvanca z drugačnimi stališči. Premik osnove namreč doseže več kot le potrditev nevtralizma govorca. Hkrati lahko podeli zadevi, o kateri teče beseda, pridih kontroverznosti, lahko pa tudi vsesplošne konsenzualnosti in univerzalne sprejetosti (Slovenski ljudje imajo občutek ...; Večina strokovnjakov meni ...). To lahko sicer počne tudi bolj posredno z uporabo ironije ali šaljivega tona, ali pa z aforizmi, splošno znanimi citati ali s pregovori.⁹ Tudi s tem voditelj implicira, da uporabljene besede niso v celoti njegovo stališče (glej npr. Goffman 1981; Sacks 1992).

Sprememba osnove seveda lahko dosega tudi druge cilje, ne le odpovedi avtorstvu izjave in predstavitvi »druge strani«. Lahko pomeni uvajanje kontroverzne (pod)teme, spodbujanje nestrinjanja med več intervjuvanci, torej dramtizacije, še zlasti intenzivno pri panelnih razpravah tabloidne vrste, t. i. zabavobojih. Ker je premik osnove praviloma rezerviran za relativno kontroverzna ali, bolje rečeno, domnevno kontroverzna stališča ali stališča, drugačna od intervjuvančevega pogleda, je treba poudariti, da že sama odpoved avtorstvu in (samo)redukcija vloge voditelja zgolj na animatorja neke trditve ali stališča »te izjave reflektivno zaznamuje kot sporne«, saj niso sporne same po sebi in vnaprej (gl. Clayman 1992: 170). Poglejmo si na primer intervju voditeljice Tanje Gobec z Janezom Janšo. Ta intervju dobro ponazarja razmerje med institucionalnim in zunanjim/prisvojenim glasom, pomen intervjujske konverzacije za vnašanje ideološke pristranosti v oddajo ob hkratnem uprizarjanju nevtralizma, vir diskurzivne moči strankarskih politikov kot intervjuvancev, uporabno analitično vlogo žanrske kategorizacije intervjuja kot specifične diskurzivne strategije ter vlogo »spremembe osnove« v intervjuju.

28. oktobra 2015 je bil v studio *Odmevov* povabljen Janez Janša, predsednik SDS. Razlog za povabilo je bila po besedah voditeljice Janševa odsotnost na seji Sveta za nacionalno varnost, domnevno zaradi »zavračanja njegovih predlogov«, kjer je »pustil pismo z novimi predlogi« in ugotovil, da naj bi »Slovenija zamudila priložnost, da evropsko politiko prisili k ukrepanju«. Za *Odmeve* je bila ta politikova dramatična uprizoritev vladne nesposobnosti razlog, da ga povabijo v studio. Pogovor o ograji, ki se je obetala in katere postavitev je Janša zagovarjal, je voditeljica uokvirila z referenco na vladne ministre in Avstrijo, ki naj bi že sprejemali idejo o ograji. Tako je intervju z Janšo umestila v oddajo tako, da je hkrati prispevala k normalizaciji same ideje ograje/pregrade:

Gobec: »Kot smo slišali, je na seji Sveta za nacionalno varnost manjkal predsednik SDS-a. Zdaj pa ga pozdravljam v studiu. Dober večer, gospod Janša.«

[...]

Gobec: »Rekli ste danes, da besede ograja nihče, da pred časom besede ograja nihče noče izreči. Danes jo že izrekajo tudi ministri te vlade, tudi Avstrija. Kakšne pregrade so sploh v igri?«

9 Ta se namreč bolj kot drugi voditelji v svojem govoru sklicuje na imaginarnega gledalca pred ekranom in govori njemu in zanj ter retorično prevzema položaj občinstva, je torej bolj pogovoren.

Janša: Takšne, kot jih je pred leti postavila na meji z Marokom Španija, ali dve leti nazaj Bolgarija na meji s Turčijo, ali kot jih je postavila Madžarska. Ali kot so jih postavljale Združene države na meji z Mehiko.« [...]»

Gobec: »Kaj je to tehnična prepreka? Je to potem varovanje? Ljudje si ne predstavljajo. Pravijo tehnične prepreke, ne ograje, ampak kaj to pomeni?«

Janša: »To je igra besed, no.«

Gobec: »Saj to.«

Janša: »[...] To ni ograja, kot je bil berlinski zid, ki je preprečeval, da bi šli ljudje iz Vzhodne Nemčije v svobodo, ampak je ograja, ki brani svobodo. Je ograja, ki brani red, je ograja, ki omogoča, da se obvlada množica brez nasilja. Druga možnost je samo uporaba nasilja, tega si pa nihče ne želi. [...]«

Gobec: »Ampak to ograjo, gospod Janša, je potrebno varovati ...«

Janša: »No, zagotovo, ampak ...«
[...]

Za ta intervju je značilno, da voditeljica ne »spremeni osnove« pogovora, da bi v njem s politikom dosegla cilje te institucionalizirane konverzijske strategije novinarskega intervjuja (predstavitev »druge strani«, uvajanje drugačnih pogledov, uvajanje kontroverzne (pod)teme, spodbujanje nestrinjanja). S tem ko njegovega mnenja ne konstituira kot mnenja med mnenji, soočenega z drugačnimi mnenji, poveča »resničnost« njegove interpretacije ograje, saj ne tematizira alternativnih pogledov nanjo in drugačnih vizij migrantske politike. Kljub temu da je ta (sicer problematična) praksa reduciranja novinarja na animatorja, ki ni subjekt svojih izjav, usklajena s tradicionalnimi standardi nepristranosti v TV novinarstvu, saj premik osnove omogoča novinarju, ki vodi intervju, da to stori ob ohranjanju nevtralizma, voditeljica Gobec do konca pogovora z Janšo postavlja vprašanja, ki so le nadaljevanje in utrjevanje »resničnosti« Janševe definicije zadeve, ne uporabi običajne strategije premika osnove, ki je sicer ključni del uprizarjanja nevtralizma in profesionalizma v političnem novinarstvu. Prav tako ne uporabi taktike predstavitve »druge strani« kot demonstriranja kontroverznosti izjav intervjuvanca.

Samo pri enem vprašanju izzove sogovornika z omembo problema varovanja ograje, čeprav tu v resnici le »animira« izjavo strateškega analitika Grošlja iz ene prejšnjih oddaj *Odmevov* in s tem v resnici le ponovno podpre Janševu stališče. Tako se voditeljici, da bi ohranila nevtralistično držo (npr. z običajnim uvodnim stavkom, npr.: Toda kot je v naši prejšnji oddaji dejal strateški analitik dr. Grošelj ...), ni treba zavarovati s premikom osnove in se omejiti na animatorsko vlogo. S to »animacijo« ne postavi pod vprašaj postavitve ograje, temveč le specifikira stranske vidike njene neizogibne postavitve in s tem ponovno retorično prispeva k njeni legitimizaciji in normalizaciji. Pravzaprav bi temu lahko rekli lažno nasprotje, ki ritualno potrди muckrejkersko vlogo novinarke v pogovoru, ki pa ga v celoti vodi agenda intervjuvanca. To potrди tudi z zadnjim vprašanjem intervjuvanca:

Gobec: »Gospod Janša, ali je schengen padel v Sloveniji? Rekli ste v Evropski ljudski stranki schengenske meje padajo. Ali tudi s Slovenijo?«

Janša: »Seveda!« [...]

Gobec: »Torej še veliko izzivov tudi za Evropo. Hvala lepa, gospod Janša, za obisk *Odmevov*.«¹⁰

POLITIK KOT EKSPERT: UČINEK PREMESTITVE

Glede na idealnotipično žanrsko klasifikacijo televizijskega novičarskega intervjuja v štiri generične ter tudi diskurzivne tipe (odgovornostni, izkustveni, ekspertni in kolegialni intervju), bi lahko intervju z Janšo nedvoumno uvrstili v tip ekspertnega intervjuja, ne pa, kot bi pričakovali, odgovornostnega intervjuja. Kaj to pomeni? Medtem ko je razlog za »odgovornostni« intervju vedno delovanje intervjuvanca in njegove odgovornosti, povezane s tem delovanjem ali izjavljanjem, naj bi ekspertni intervju nepristransko predstavil ozadje, kontekst in implikacije zadeve, o kateri teče beseda, ter podal domnevno neodvisni komentar. Zunanji ekspert je v vlogi projiciranja vtisa neodvisne informacije ali interpretacije, čeprav je njegova vloga pogosto le ritualistična. Seveda je eden od paradoksov ekspertnega intervjuja, kot opozarja Montgomery (ibid.: 121), da čeprav ti intervjuji zadevajo znanje o nečem (podatke, dokaze, znanstveni pogled, interpretacijo), bistveno prispevajo k oblikovanju končnega stališča o zadevi, o kateri teče beseda, ali pa to končno stališče že vključujejo. Pomembno pa je, da je zagovarjanje tega stališča lahko v celoti immuno pred preverjanjem in iskanjem protislovij s strani novinarja/voditelja, kar je ključno za t. i. odgovornostni intervju.

Po drugi strani odgovornostni intervju temelji na zagovoru in razlagi delovanja ter na novinarjevi nalogi, da izzove zagovor ali razlogo in med njima odkriva protislovja. Odgovornostni intervju vabi občinstvo, da se identificira z novinarjem, ki intervjuja, kot s svojim zastopnikom. Danes običajno tak intervju poteka tako, kot bi spraševalec spraševal v imenu občinstva, intervjuvanec pa je predstavljen kot odtujen od občinstva (izmuzljivi politik). V izkustvenem intervjuju pa je intervjuvanec obravnavan kot eno z občinstvom (utrufeni mejni policist, krajani v obmejnem kraju, katerih življenje je moteno zaradi migrantov ipd.).¹¹ Pri zgornjem intervjuju Tanje Gobec z Janšo je očitno, da novinarka uporabljala strategije, značilne za ekspertni intervju, s čimer izjavam intervjuvanca omogoča

10 Tudi 30. januarja 2015, ko je *Odmeve* vodila Rosvita Pesek, je bil Janša ključni »zunanji glas« oddaje, ki je podpiral novinarko v dramatizaciji situacije in kritiki nesposobnosti vlade v spopadanju z varnostno ogroženostjo Slovenije. V *Odmevih* 18. novembra pa je voditeljica Tanja Gobec uporabila SDS kot primarnega opredelitelja problema: po Grimsovi (SDS) izjavi o domnevno velikem številu radikalnih migrantov, ki se nahajajo v Sloveniji ali jo prečkajo, podatek torej, ki ga voditeljica ni preverjala, je ugotovila, da »... zato prvak SDS vidi le dva izhoda ...« Podobno se je 17. decembra cela oddaja (voditelj Bobovnik) ukvarjala s predlogom zakona o prepovedi nošenja burke in z zaostritvijo azilne zakonodaje, ki ga je napovedala SDS.

11 Dober primer uporabe tega retoričnega orodja je Bobovnikov intervju z direktorjem policije (22. 10. 2015), ki ga je začel takole: »Kdaj ste se zadnjič naspali? Bo šlo še nekaj dni?« ter ga končal: »Prenesite naš hvala tudi vašim ljudem, ki so tako rekoč na meji noč in dan!« Pravzaprav se zdi, da je trpljenje beguncev v primerjavi s trpljenjem in heroizmom policistov obrobnega pomena.

bistveno bolj avtoritaren položaj, in to zato, ker mu omogoči zagovor stališč, ki so v kontekstu ekspertnega intervjuja imuna pred iskanjem protislovij in pred relativiziranjem z drugačimi pogledi, kar je sicer značilno za intervju s politikami. Tako je pogovor s politikom Janšo, ki je intervjujan kot neodvisni ekspert, osrednje diskurzivno orodje za oblikovanje končnega pomena in intepretacije gradnje ograje in migrantske politike v pogojih uprizarjanja nevtralističnega novinarstva.

Ob koncu intervjuja (glej zgoraj) spraševalka uporablja strategijo reformulacije tega, kar izreka intervjuvanec, tako da z drugimi besedami potrdi ali nadaljuje pogled intervjuvanca, torej, da je »schengen padel«. To stališče je Janša že pred intervjujem dovolj pogosto izjavljal v reportažah, vključenih v *Odmeve*. To je strategija reformuliranja (glej Heritage v van Dijk 1985; Montgomery 2010). Novinar povzema, olepšuje in razvija bistvo intervjuvančeve izjave. V navadni vsakdanji konverzaciji je to zelo redko, v institucionaliziranem pogovoru, ki mora uprizarjati predstavo za imaginarno občinstvo, pa je del institucionaliziranih novinarskih strategij. Praksa povzemanja ali prikrivanja/olepševanja se uporablja kot »pakiranje« ali »prepakiranje« izjave intervjuvancev. Prakse reformuliranja izjav intervjuvanca se lahko uporablja na različne načine, kot relativno nedolžno povzemanje, kot potrjevanje (recikliranje izjav intervjuvanca in s tem sodelovanje z njim) ali pa kot kritiziranje tega, kar izreka intervjuvanec, torej kot »poskus inferenčnega elaboriranja« (Heritage 1985). S tem se voditelj intenzivno postavlja v vlogo spraševalca v dobro občinstva. Intervjuvanec je vedno »povabljen«, da se strinja ali ne z novinarjevo elaboracijo ali radikalizacijo njegovih lastnih izjav. Nasprotno pa Tanja Gobec v zgornjem intervjuju reformulacijo uporablja za nadaljevanje in podporo intervjuvančevim izjavam. Njena reformulacija je samo potrditev izjave intervjuvanca in je v funkciji kooperativnega recikliranja izjav intervjuvanca. Osrednjega pomena je tako seveda sekvenca v nadaljevanju pogovora, ko intervjuvanec zavrne ali potrdi verzijo, ki jo je predlagala novinarka.¹² Gobec: »Gospod Janša, ali je schengen padel v Sloveniji?« Janša: »Seveda!« Pri tej diskurzivni strategiji je pomen izrečenega torej odvisen od sodelovanja ali konflikta med intervjuvancem in novinarjem.

Voditeljica Tanja Gobec gostu, »prvaku največje opozicijske stranke«, kot se rutinsko konvencionalizira jezik v televizijskem novinarstvu, tako v celoti prepusti postavljanje agende in uokvirjanje tematike. Pogovor zredicira dilemo na ograjo ali nasilje, metaokvir pa predstavlja nesposobnost aktualne administracije, da ograjo pravočasno postavi in neodvisno od Evrope uveljavi restriktivno migracijsko politiko. Gostu prepusti tudi, da rasistični element v problem uvede z uporabo kazalnih zaimkov, ki so sicer lahko v vlogi časovnega in prostorskega ponatančenja, vendar tu te vloge ne igrajo in so torej nepotrebni.¹³

Ekspertiza je pri intervjuju s strokovnjaki (podobno kot emocije ali izkustvo navadnih ljudi) umeščena v diskurzivno ekonomijo televizijskih oddaj tako, da je onstran dvoma.

12 Ta strategija se obilno uporablja v t. i. »zabavobojih«, torej panelnih diskusijah, tako na komercialnih kot tudi na javni televiziji, ko novinar z elaboriranjem/radikaliziranjem v razpravo vnaša dramo in konflikt. Panelni format tako s to strategijo omogoča voditelju, da ustvarja bojno interakcijo (glej npr. Garzia 1991; Greatbach 1992).

13 Janša namreč v celotnem pogovoru uporablja kazalne zaimke v povezavi s problematiko beguncev: [...] s tem migrantskim valom iz Afrike, [...] ko je prišlo do te islamske revolucije, [...] gre za socialni element tega radikalnega islama. Podobno tudi voditeljica Rosvita Pesek v oddaji 19. novembra: »[...] odkar imamo ta begunski val in se s temi begunci soočamo« (...). Kazalni zaimki tu namreč ne pomenijo zgolj izrecne določnosti, da bi se v naboru različnih islamskih revolucij in več vrst »radikalnih islamov« lahko sklicevali na konkretnega.

Toliko pomembneje je torej, da je Janša v studiu (pa tudi v kratkih intervjujih, ki so delčki reportaže o dogajanju v parlamentu) intervjuvan v okviru diskurzivne strategije eksperimentalnega intervjuja, ki je značilna za intervjuje z »neodvisnimi« strokovnjaki, ne pa politiki. Ta in podobne premestitve so ključni element proizvodnje védenja o begunski problematiki v *Odmevih* in prispevajo k učinku »mnenjskega tunela«, torej radikalnega zoževanja nabora legitimnih, normaliziranih pogledov na problem.

Zgoraj opisano gostovanje v studiu se je nadaljevalo s predvajanjem Bobničevih in Dervaričevih izjav z Radia Študent, s katerimi sta se zavzemala proti povečanju pooblastil vojski. V nadaljevanju je oddaja tej izjavi zoperstavila uradni vladni glas sekretarja Šefica. Toda, kot sem omenila zgoraj, mesto izjavljanja proizvaja semiotsko in torej ideološko razliko, tako da so vsi zunanji glasovi s terena glasovi, ki so hierarično/ideološko podrejeni institucionalnemu glasu (voditeljici) in gostu v studiu (Janši). Nasploh je uporaba »radikalnih« glasov, ki eksplicitno ali implicitno nasprotujejo ograji ali pod vprašaj postavljajo restriktivno azilno politiko, v celotnem analiziranem obdobju v *Odmevih* praktično nična. Srečamo jih le pri glasovih s terena, pa še to redko in posredno. Edina izjema je, kot rečeno, gostovanje Matevža Krivica v oddaji že po postavitvi ograje, 10. decembra 2015, in sicer na temo predloga Zakona o mednarodni zaščiti – azilu in na temo mednarodnega dneva človekovih pravic, ko so, po besedah voditelja Berganta, sodelovanje v oddaji zavrnilo vabljeni člani vlade ali pristojnega ministrstva. V celotnem trimesečnem obdobju *Odmevi* niso uporabili »zunanjih glasov«, ki bi sistematično problematizirali »transportno« funkcijo Slovenije in tematizirali možnost sprejema in vključevanja beguncev v slovensko družbo. Humanitarni vidik ostaja omejen na oskrbovalno funkcijo na poti skozi periferno državo v osrednje evropske države. Prav zaradi selekcije govorcev ostajata rdeča nit razprave debata o kakovosti transporta in strankarski konflikt o tem, kdo je kriv za slabo učinkovitost transportiranja.

ZAKLJUČEK: POGLED SKOZI TUNEL

Nevtralizem s standardizirano konvencionalno izmenjavo institucionalnih in zunanjih glasov je ritual v vlogi konstitucije institucionalne avtoritete medijev. Zgornji intervju z Janšo in razlog zanj ilustrirata, kako je problem beguncev v celotnem obdobju upovedovan v kontekstu političnih razmer v Sloveniji. Sam problem beguncev, slovenska in evropska migracijska politika, mednarodni kontekst begunske problematike in stanje v državah, iz katerih begunci prihajajo, je tako postavljen v funkcijo obravnave borbe med vlado in opozicijo. Obstaja standardni nabor zunanjih govorcev, razen ljudi na terenu (policistov, lokalnih županov, tu in tam beguncev ali prostovoljcev ...) so to na političnem področju skorajda izključno politiki vladajoče koalicije in opozicijske SDS, tako da je obravnava begunske problematike uokvirjena le kot poseben primer slovenskega notranjepolitičnega konflikta.

Cilj tega članka je analiza selekcije ter semiotske in ideološke umestitve in obravnave »zunanjih glasov« v *Odmevih*. Ti so namreč osrednje orodje, s katerim se določen pogled na reševanje begunske problematike v nevtralističnem novinarstvu potisne v polje deviantnega, naivnega ali neodgovornega. Zanimalo me je, kaj je bilo v tromesečnem obdobju obravnave begunske problematike konstituirano kot konsenzualno, kaj je bilo potisnjeno v sfero radikalnega, kako je bila vsakdanja razprava v *Odmevih* reducirana na strankarski konflikt (sfero legitimne kontroverze) ter kako je bilo to doseženo s selekcijo in z obravnavo

zunanjih glasov ter institucionaliziranimi strategijami uprizarjanja nevtralizma. Selekcija »zunanjih glasov« v *Odmevih* na političnostrankarski mainstream in prostorsko razlikovanje, ki generirata semiotsko/ideološko razlikovanje, ter diskurzivni red intervjuvanja imajo nekaj pomembnih posledic, ki jih bom na kratko povzela v petih točkah.

Ugotovim lahko, **prvič**, da je selekcija »zunanjih« ali »prisvojenih« glasov ključni element uokvirjanja tematike, saj dominantnega okvira kot osrednje ideje, ki ponuja kontekst za razumevanje zadeve in ki sugerira, kaj je v resnici problem, ne moremo zreducirati le na voditeljev jezikovni nabor metafor, diskurzivnih poudarkov in elaboriranja. Umestitev problema v okvir (npr. borbe proti terorizmu, pokvarjene elite, ki »krade državo«, borbe med levico in desnico itd.) razumemo kot samo značilnost novičarskega diskurza in je vidik, ki pomembno vpliva na to, ali se bo zadeva sploh povzpela na lestvici medijske agende, zato mediji rutinsko uporabljajo že prej obstoječe zgodbe, torej metaokvire (ti pa so oblikovani na ozadju t. i. primarnih okvirov), na osnovi katerih obravnavajo begunsko problematiko (Glej Goffman 1974; Entman 2008; Zelizer 2010).¹⁴ Ključni sestavni del postopka uokvirjanja je torej izbor intervjuvancev, ki personalizirajo določeno razumevanje problema. V primeru *Odmevov* selekcija govorcev prispeva k uokvirjanju, ki ga podpirajo/»sponzorirajo« parlamentarne politične frakcije, v tem primeru omejene na parlamentarno desno SDS in vladajočo stranko koalicije.

Tematiziranje je tako tudi s pomočjo govorcev uokvirjeno kot a) vprašanje varnosti Slovenije, b) kot vprašanje (ne)učinkovitosti vlade v zagotavljanju varnosti in ustrezne transportne funkcije, c) izmenično kot vestnost in heroizem Slovenije glede na politiko in zahteve referenčnih Avstrije in Nemčije (torej držav prvega ranga), in d.) konflikt s Hrvaško (ta pa ima vsaj dva vidika – orientalističnega, ki se nanaša na nekulturno obnašanje »južne sosed« , ki ga sponzorira vladajoča koalicija, ter nesposobnost vladajoče koalicije, da doseže sporazum s Hrvaško, vidik, ki ga sponzorira opozicija). Te zgodbe presegajo konkretni dogodek ali konkretni problem in ga osmišljajo onstran njegove navidezne arbitrarnosti, enkratnosti, posebnosti. Begunska problematika je tako prevladujoče le instanca ali del širše zgodbe a) manihejskega konflikta med slovensko levico in desnico, b) del zgodbe o nesposobnih politikih in prevaranih državljanih, in c) del zgodbe o razmerju med civilizirano Evropo in primitivnim islamom.

Drugič, tak izbor intervjuvancev v studiu podpira epizodično (dogodkovno) uokvirjanje tematike in zapostavlja t. i. tematsko uokvirjanje (to je problemsko obravnavo dogodkov, umeščenih v širši družbeni, mednarodno politični itd. kontekst), tako da v obravnavi beguncev pride do radikalne strukturne amnezije. Kljub temu da *Odmevi* kot žanr omogočajo tematsko (torej kontekstualizirano) obravnavo begunskega problema, še več, glede na samoopis je to njegov glavni *raison d'être*, je oddaja praktično v celoti epizodična. To

14 O razmerju med analizo uokvirjanja in diskurzivno analizo glej Pan, Kosicki (1993). Avtorja menita, da uokvirjanje lahko razumemo kot strategijo konstruiranja in procesiranja novičarskega diskurza ali kot diskurzivno značilnost samo po sebi.

pomeni, da oddajo poganjajo dogodki in dnevni pripetljaji ter tematizacija teh pripetljajev kot problemov. Sosledje pripetljajev pa je večinoma inscenirala strankarska politika.¹⁵

Tretjič, premestitve političnega, tj. odgovornostnega intervjuja, v ekspertni intervju (glej primer Janše in voditeljice Tanje Gobec), ki je v principu imun pred iskanjem protislovij, neresnic in interesa, so v oddaji ključni element proizvodnje védenja o begunski problematiki. Prispevajo k učinku »mnenjskega tunela«, torej radikalnega zoževanja nabora legitimnih, normaliziranih pogledov, in k veliki simbolni/definicijski moči institucionaliziranih političnih akterjev.¹⁶

Intervju z Janšo tako ni izbran naključno ali iz t. i. aktualnopolitičnih razlogov, temveč zaradi a) ključne vloge SDS in Janše v parlamentarni dramtizaciji opozicijskega stališča do »begunske problematike« in vloge *Odmevov* oz. izbranih voditeljev pri povzemanju te dramtizacije, b) zaradi prominentne vloge tega intervjuja pri zožanju medijske obravnave na legitimna protislovja, ki jih zastopa strankarska mainstream politika, ter c) ker predstavlja tipično materializacijo vloge *Odmevov* pri »kooperativnem recikliranju« (Heritage 1985) izbrane politične agende s pomočjo t. i. zunanjih glasov, odvija pa se ob hkratnem vzdrževanju novinarskega nevtralizma.

Četrtrič, tak izbor intervjuvancev v celoti izključuje vsako definicijo problema, ki je zunaj bodisi t. i. »materinstvo in potica« konsenza, če parafraziram Hallina (1994), ali pa zunaj tistih interpretacij, ki so institucionalizirane in jih zastopajo politični akterji v okviru parlamentarne ali paraparlamentarne politike. Razprava o begunski problematiki in njenih različnih vidikih in možnem pristopu je bila s konstituiranjem/reduciranjem problema v polje »legitimnih kontroverz«, zastopanih v političnih strankah, radikalno zreducirana. Družbeni problem postane torej medijska »zadeva« v okviru za politične sfero tako prominentnih oddaj, kot so *Odmevi*, šele ko njegovo reševanje postane del konflikta med institucionaliziranimi političnimi akterji, praktično izključno parlamentarnimi strankami, ki so bodisi zagovorniki ali nasprotniki specifične interpretacije ali rešitve. Zaradi obstoječe parlamentarne levice, ki bi se ponudila kot močan zastopnik »tretje rešitve«, je bil problem zreduciran na konflikt o kvaliteti transportiranja beguncev čez Slovenijo in varovalnih ukrepov. Zožitev razprave na »legitimne kontroverze«, ki jih zastopa strankarska politika, torej na mnenjski ali diskurzivni tunel, v *Odmevih* in v medijih na sploh (gl. članke Vezovnikove, Pajnikove, Pušnikove in Jontesa v tej številki), ustvarjen tudi s selekcijo in z obravnavo »zunanjih glasov«, je preprečil vsako resno razpravo o begunski problematiki in slovenski migrantski politiki. Kar ostane, sta le obravnavna problema kot sosledja pripetljajev in popolna simbolna marginalizacija vseh pogledov zunaj parlamentarnega mainstrea in njegovih interesov.

15 O učinkovanju upovedovanja realnosti kot sosledja pripetljajev glej Macdonald (2003). Iyengar (1991, 2010) v svoji znani empirični analizi vpliva tematskega (problemskega) oz. epizodičnega (dogodkovnega) uokvirjanja dokazuje, kako uokvirjanje ključno vpliva na prevladujoči diskurz o nujni politiki in ukrepih na določenem področju. Epizodično, torej dogodkovno ali pripetljajsko uokvirjanje npr. kriminala, terorizma itd. bistveno prispeva k zavzemanju za represivne ukrepe in individualistične, ne pa strukturne interpretacije družbenih problemov.

16 S konceptom mnenjskega tunela je mogoče primerjati starejši koncept »mainstreamizacije« pogledov na določen problem, ki ga uvaja teorija kulture in ki ga po Gerbnerjevem mnenju povzroča predvsem televizija.

LITERATURA

- Clayman, Steven E. (1992). Footing in the achievement of neutrality: The case of news interview discourse. *Talk at work: Interaction in institutional settings* (ur. Paul Drew, John Heritage). Cambridge: Cambridge University Press, 163–198.
- Clayman, Steven E. (2006). Reformulation the Question: A Device for Answering / Not Answering Questions in News Interview and Press Conferences. *Conversation Analysis*, vol. IV. (ur. Paul Drew, John Heritage). London: Sage.
- Clayman, Steven E., Heritage, John (2008). *The News Interview: Journalists and Public Figures on the Air* (Studies in Interactional Sociolinguistics). Cambridge: Cambridge University Press.
- Couldry, Nick (2003). *Media rituals: A critical approach*. New York, London: Routledge.
- Couldry, Nick (2006). *Listening Beyond the Echoes: Media, Ethics, and Agency in an Uncertain World*. New York, London: Routledge.
- Drew, Paul, Heritage, John (ur.) (1992). *Talk at work: Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Doupona Horvat, Marjeta, Verschueren, Jef, Žagar, Igor Ž. (1998/2001). *Retorika begunske politike v Sloveniji: Pragmatika legitimizacije*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Ekström, Mats (2002). Epistemologies of TV journalism: A theoretical framework. *Journalism* 3/3, 259–282.
- Fiske, John (2004). Televizijska kultura: Branja poročil, bralci poročil. *Medijska kultura: Kako brati medijske tekste* (ur. Breda Luthar idr.). Ljubljana: Študentska založba, 147–179.
- Garcia, Angela (1991). Dispute revolution without disputing: How the interactional organization of mediation hearings minimizes argument. *American Sociological Review* 56, 818–835.
- Goffman, Ervin (1959/2014). *Predstavljanje sebe v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Goffman, Ervin (1981). *Forms of Talk*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Greatbach, David (1992) On the management of disagreement between news interviewees. *Talk at work: Interaction in institutional settings* (ur. Paul Drew, John Heritage). Cambridge: Cambridge University Press, 268–301.
- Haarman, Louann (2004). 'John, What's Going On?': Some features of life exchanges on television news. *Corpora and Discourse* (ur. Alan Partington, John Morley, Louann Haarman). Bern: Peter Lang, 71–88.
- Hallin, C. Daniel (1994). *We keep America on top of the World*. New York, London: Routledge.
- Hartley, John, Fiske, John (1978). *Reading Television*. New York, London: Routledge.
- Hartley, John (2007). *TV Truths*. Oxford: Blackwell.
- Heritage, John (1985). Analyzing News interviews: Aspect of the production of talk for an overhearing audience. *Handbook of Discourse Analysis. Volume 3: Discourse and Dialogue* (ur. Teun A. van Dijk). London: Academic Press, 95–119.
- Heritage John (2004). Conversation Analysis and Institutional Talk. *Handbook of language and social interaction* (ur. Robert Sander, Fitch Kristine). New York, London: Routledge, 103–146.

- Hutchby, Ian (2006). *Media Talk: Conversation Analysis and the Study of Broadcasting*. Maidenhead: Open University Press.
- Iyengar, Shanto (1991). *Is anyone responsible: How television frames political issues*. Chicago: University of Chicago Press.
- Iyengar, Shanto, Hahn, Kyu S. (2010). The Political Economy of Mass Media: Implications for Informed Citizenship. *Manipulating Democracy: Democratic Theory, Political Psychology, and Mass Media*. New York, London: Routledge.
- Jontes, Dejan (2011). *Novinarstvo kot kultura*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kralj, Ana (2008). Nezaželeni? Medijske in politične konstrukcije tujcev v Sloveniji. *Dve domovini / Two Homelands* 27, 169–190.
- MacDonald, Myra (2003). *Exploring Media Discourse*. London: Hodder Education Publisher.
- Meikle, Graham (2013). Find out Exactly What to think – Next! Chris Morris, Brass Eye and Journalistic Authority. *News Parody and Political Satire Across the Globe* (ur. Geoffrey Baym, Jeffrey P. Jones). New York, London: Routledge.
- Montgomery, Martin (2010). The Discourse of the Broadcast News Interview: A typology. *Language and Journalism* (ur. John E. Richardson). New York, London: Routledge, 109–126.
- Pajnik, Mojca (2007). Medijske podobe o beguncih. *Socialno delo* 46/1–2, 1–11.
- Pan, Zhongdang, Kosicki, Gerald M. (1993). Framing Analysis: An Approach to News Discourse. *Political Communication* 10, 55–75.
- Sacks, Herbert (1992). *Lectures on Conversation* (ur. Gail Jefferson). Oxford: Blackwell.
- Sjovaag, Hjelle (2013). Journalistic Autonomy: Between Structure, Agency and Institution. *Nordicom* 34, 155–166.
- Tolson, Andrew (2006). *Media Talk: Spoken Discourse on TV and Radio*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Vezovnik, Andreja (2015). Balkan immigrant workers as Slovenian victimized heroes. *Slavic review* 74/2, 244–264.
- Zavratnik, Simona (2003). Žongliranje z »vojno«. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti* 2, 128–143.
- Zelizer, Barbie, Stuart, Allen (2010). *Keywords in News & Journalism Studies*. Maidenhill: Open University Press.

SUMMARY

REFUGEES AND “ODMEVI”: THE EPISTEMOLOGY OF CONVENTIONS

Breda LUTHAR

In this article I investigate the representation of the “refugee problem” in the *Odmevi* current affairs program on Slovenian national TV. The show is aired during prime time and plays an important role in the thematization of national issues or rather the ways in which the media transformation of public problems into public issues, i.e. the so-called agenda-setting function. The analysis includes shows aired from October 9 to December 22, 2015, a time when Europe and Slovenia witnessed the greatest influx of refugees along the so-called Balkan route. I focus on some problematic professional conventions and assumptions that serve as the legitimization of the genre and in particular on the ideological effects of conventions of interviewing. Within this context, I analyze the selection of external and “accessed” voices in the *Odmevi* studio interview, the discursive framing of interviewees and their placement into the show’s narrative. Given that the ideology of neutrality in news shows such as *Odmevi* dictates the entire production process, interviews play a central role in the discursive construction of the “refugee problem”.

In the conclusion of the analysis I argue that, **first**, the selection of speakers in the program contributes to framing that is sponsored by parliamentary political fractions. The refugee problem is, therefore, predominantly only a part of a much larger story about a) the Manichean conflict between the Slovenian left and right wing politics, b) incompetent politicians and misled citizens, and c) the relationship between civilized Europe and primitive Islam. **Second**, such selection of interviewees completely marginalizes any definition of the problem that falls outside the so-called “motherhood and apple-pie” consensus (see Hallin 1994) or outside interpretations that are institutionalized and represented by political actors within the framework of parliamentary or para-parliamentary politics. **Third**, such selection of studio interviewees supports episodic framing of the subject and marginalizes the so-called thematic framing (i.e. problem treatment of events placed within a broader social, international political, etc. context) to ensure a radical “structural amnesia” in treating refugees. **Fourth**, there are sporadic attempts in the news show to transpose the political, i.e. accountability interview genre (see Montgomery 2008), used to conduct interviews with politicians, into an expert interview, thus positioning politicians as experts (see the example of the politician Janez Janša and the presenter Gobec) and contributing to a great symbolic/defining power of institutionalized political actors. The narrowing of the debate to the sphere of “legitimate controversy” represented by partisan politics has led to the construction of the opinion or discursive corridor. The latter, ensured through the selection and treatment of “external voices”, has crucially contributed to treating the problem as a mere sequence of events and the complete symbolical marginalization of all views that fall outside the parliamentary mainstream and its interests.